

Havsörn och fiskgjuse

Hur står det till med havsörnen och fiskgjusen inom Ostrobothnia Australis verksamhetsområde i dag? Den frågan kan det vara skäl att ställa och försöka besvara med tanke på det mångaåriga skyddsarbete, som har gjorts för att de här två ståtliga rovfågelarterna skall kunna fortleva i Finland.

Havsörnen har länge hört till vårt lands mest utrotningshotade fågelarter och krävt omfattande skyddsåtgärder för att räddas undan utrotning. Vintermatning, skydd av häckningsbiotoper genom kontakt med markägare och forstmäniskor, inventering av häckningsresultatet, byggandet av konstgjorda bon, gif-tundersökningar och information är årliga och nödvändiga arbeten, som Finlands havsörnsarbetsgrupp utför med stöd av Världsnaturfonden.

För fiskgjusens del har situationen inte varit lika alarmerande som för havsörnen, delvis tack vare det förebyggandet skyddsarbete, som gjorts i landet under Pertti Saurolas ledning på Ringmärkningsbyrån vid Helsingfors universitet. Den årliga inventeringen och de konstgjorda bona är de viktigaste arbeterna inom fiskgjusskyddet.

Att fiskgjusen har det betydligt bättre ställt än havsörnen har givetvis sina andra viktigare orsaker också: Fiskgjusen flyttar till Afrika till vintern och behöver inte dras med den svåra vintertiden vad det innebär av svält, köld och gifterna i Östersjön. En stor del av fiskgjusstammen häckar på betydligt lugnare ställen än havsörnen och behöver inte tack vare sin sena ankomst dras med vårvinteravverkningar och snöskotrar under bobygnads- och ruvningsskedet, vilka ställvis stör havsörnarna i så hög grad att häckningen misslyckas.

En viktig orsak till kan det vara skäl att påpeka och det är fiskgjusens födoval - enbart fisk, som är en betydlig hälsosammare kost än de skrakar, skäggdoppingar, grisslor, måsar och trutar, som ingår i havsörnens föda. Därtill är fisken i Afrika än så länge ren, men det flitiga användandet av diverse gifter från i-länder, bland annat DDT, på den Afrikanska kontinenten kommer sannolikt förr eller senare att sätta sina djupa spår i naturen där - och våra sommarfåglar här.

Av Finlands omkring femtio havsörnspar finns ca femton i Kvarkenområdet och av landets 900-1000 fiskgjuspar häckar inemot sextio par i Vasa län - de allra flesta i kusttrakten och skärgården.

Havsörnarna har fått mellan noll och nollkommasju ungar per bebott revir under de drygt tio senaste åren, medan fiskgjusarna i medeltal lyckats få drygt en unge per bebott revir och år. I siffror betyder det här mellan noll och åtta ungar för havsörnen och omkring sjuttio ungar per år för fiskgjusen. Att det föds nya ungar, som kan ta över när de gamla fåglarna dör, är givetvis det avgörande för både havsörnen och fiskgjusen som arter.

Glädjande nog har situationen för havsörnens del ljusnat sedan det mörka sextioalet, då havsörnstammen i Kvarkenområdet bestod av några få individer och enstaka livsdugliga par. Skyddarbetet har gett fler ungar, en större överlevnad för både unga och gamla fåglar och nya par. För fiskgjusens del har den be-

farade utförsbacken uteblivit och stammen verkar stabil och livskraftig. Vi får hålla tummarna för att människan aldrig skall åstadkomma samma katastrofsituation för fiskgjusen, som hon förorsakat havsörnen.

Att havsörnen blivit mindre hotad beror även på att en del av de nya havsörnarna har kunnat vänja sig vid människan och hennes verksamhet till skillnad från de "urgamla", skygga fåglarna, som varit med om ett och annat; bland annat den direkta förföljelsen. Trots det inger utvecklingen stora farhågor. Under min tid inom havsörnsskyddet har naturen krympt från år till år. Sommarstugorna och vägarna har blivit fler och fler och spridit sig över allt större skärgårdsområden. Kalhyggen och dikningar har likaså förvandlat allt större naturområden till produktionslandskap för skogsbruket.

En verklig tröst i sammanhanget är ändå de klassiska miljögifternas tillbakagång. Kviksilver, DDT (och nu kanske också PCB) har minskat klart i till exempel havsörnarna. Hoppeligen ersätts dessa gifter inte av nya i stället. Kan vi bara gemensamt ändra på utvecklingen - ersätta den burdusa exploateringen av naturen - till en mer nyanserad, vårdande och bevarande sådan, så kommer det att ljusna allt mer för havsörnen. Och då kan fiskgjusstammen alltför vara framgångsrik och livskraftig i våra trakter.

Sifferuppgifterna om havsörnen och fiskgjusen är lånade ur Torsten Stjernbergs artikel "Havsörnarnas häckningsresultat i Finland 1970-1982" och Pertti Saurolas artikel "Suomen säakset 1971-1981", båda artiklarna i Lintumies N:o 1 • 1983.

Fiskgjusen har en betydligt bättre ungpåproduktion än havsörnen tack vare mindre giftbelastning och färre allvarliga störningar.

Foto: Hans Hästbacka.